

KOPRIVNICA I ERNUŠTI**KOPRIVNICA AND THE ERNUŠT FAMILY****Dražen Nemet**

Branimirova 25

10000 Zagreb

drazen_nemet@yahoo.com

Primljeno / Received: 4. 1. 2008.

Prihvaćeno / Accepted: 21. 3. 2008.

Rad ima dvije pozitivne recenzije

Pregledni rad

Reviews

UDK / UDC 94(497. Koprivnica)"1477/1540"

929.52 Ernušt

SAŽETAK

Kralj Matijaš Korvin 1477. godine darovao je Ivanu Ernuštu Koprivnicu, koja je ostala u vlasništvu njegove obitelji do njezina izumiranja 1540. godine. Hrvatska historiografija do sada nije dala neki poseban osvrt na to razdoblje. U ovom tekstu autor pokušava dati sažet pregled povijesti Koprivnice u to doba te analizirati promjene koje su se u tom razdoblju dogodile, kao i odnos samih Ernušta prema svom posjedu.

Ključne riječi: srednji vijek, Koprivnica, obitelj Ernušt**Key words:** the Middle Ages, Koprivnica, the Ernušt family

U višestoljetnom razvoju Koprivnice tijekom srednjeg vijeka njegov sam kraj obilježilo je razdoblje kada se ona nalazila u vlasti velikaške obitelji Ernušta, dakle u razdoblju između 1477. godine, kada im je ugarsko-hrvatski kralj Matijaš Korvin ustupio Koprivnicu, i 1540. godine, kada umire posljednji Ernušt, Gašpar. Dosadašnja je historiografija mahom zaobilazila to razdoblje, posvećujući više pozornosti događajima do polovice XV. stoljeća i opet nakon polovice XVI. stoljeća, samo navodeći neke osnovne faktografske podatke o Koprivnici u vrijeme Ernušta. No postoje i oni koji su ipak posvetili nešto više pažnje tom razdoblju. U tom pogledu najviše je učinila Nada Klaić koja je u svojoj knjizi *Koprivnica u srednjem vijeku* posljednje poglavlje posvetila upravo tom razdoblju, donoseći niz faktografskih podataka koje je mahom crpila iz izvora. U najnovije vrijeme povijest Koprivnice za vlasti Ernušta najbolje su obradili Borislav Grgin u članku *Odnos središnje vlasti i grada Koprivnice za vladavine ugarsko-hrvatskoga kralja Matijaša Korvina (1458. - 1490.)* te Ranko Pavleš u knjizi *Koprivničko i đurđevačko vlastelinstvo u srednjem vijeku*. Kao što je već navedeno, ostala djela koja se bave poviješću Koprivnice samo se letimice dotiču tog razdoblja, povremeno donoseći neki zanimljiv podatak, međutim bez kritičkog osvrta na to relativno dugo razdoblje od šest desetljeća koprivničke povijesti.

Ernušti su bili plemićka obitelj podrijetlom iz Austrije ili Švedske. Naime, za osnivača obitelji, Ivana, često se spominje da je bio pokršteni Židov iz Švedske. On je, baveći se trgovinom i novčarskim poslovima, stekao znatan imetak. Postao je osoba od povjerenja mladoga kralja Matijaša Korvina, koji je svoje vojne pohode često financirao posuđujući od njega velike iznose.¹

¹ Koliko je osobno povjerenje uživao kod kralja dokazuje činjenica da je Ivan Ernušt bio u poslanstvu koje je u svibnju 1475. godine boravilo na dvoru napuljskoga kralja Ferdinanda kada je sklopljen ženidbeni ugovor između Matijaša i Ferdinandove kćeri Beatrice. Vidi: Vjekoslav KLAJIĆ, *Povijest Hrvata* 4, Zagreb, 1973, 124.

Vezivanje za Ernušte i kasnije ustupanje Koprivnice indikativno je za drugi dio vladavine Matijaša Korvina. Naime, nakon urote velikaša iz 1471./72. godine, koju je predvodio ostrogonski nadbiskup Ivan Vitez od Sredne, a posebno nakon vjenčanja s napuljskom princezom Beatricom 1476. godine, kralj se sve više počeo okruživati strancima, dvorskim službenicima, bogatim trgovcima i novčarima, nauštrb domaćih velikaša. Te su pak pridošlice ovisile direktno o kraljevoj milosti ili nemilosti. Neki su, poput Ernušta, darivanjem posjeda, ustupanjem prava i postavljanjem na visoke političke i državne položaje, postali zamjena za eliminirani dio starog vladajućeg sloja. Iako su i ranije posjedovali znatnu financijsku moć, tek su tim putem postali dio stvarne društvene elite. Tako je ubrzo Ivan Ernušt postao vrhovni blagajnik Kraljevine, a 1473. godine imenovan je i banom cijele Slavonije. Kako je kao ban morao imati posjede u Kraljevstvu, kralj mu iste godine prodaje kaštele i posjede Štrigovu i Čakovec u Međimurju. Tri godine poslije Ivan umire, ostavljajući iza sebe udovicu Katarinu te sinove, Ivana Hampa i Sigismunda, pečujuskog biskupa.²

Dana 23. svibnja 1477. godine u Budimu kralj Matijaš im daje kaštele Đurđevac, Prođavić i Koprivnicu sa 109 sela u zamjenu za 20.000 florena te kaštel i posjed Dobru Kuću pokraj Daruvara. Uz to im ustupa njihove dotadašnje posjede i kaštele, Čakovec i Štrigovu te ih na novim posjedima oslobađa poreza u iduće tri godine.³ Međutim, već 1. listopada iste godine, kralj braću oslobađa duga 20.000 florena.⁴ Na taj način, Ernušti dolaze u posjed koprivničkoga vlastelinstva. Kako se u toj ispravi spominje, ono se sastojalo od 19 sela, varoši te kaštela Koprivnica kao središta posjeda. Međutim, usprkos velikoj kraljevoj naklonosti, čini se da nije sve išlo glatko s uvođenjem u posjed. Naime, istog dana kada su Ernušti dobili posjede, kralj naređuje kaptolu u Stolnom Biogradu da ih uvede u posjed, no do toga nije došlo punu godinu dana poslije, točnije 20. svibnja 1478. godine. Za darovnicu iz 1477. godine te kasnije uvođenje u posjed Matijaš je u travnju 1486. godine Ernuštima izdao potvrđnicu.⁵

Ernušti su istom u koprivnički kaštel postavili svog povjerenika, kaštelana, koji je, kako je to često bio slučaj u srednjem vijeku, ubrzo počeo stvarati nevolje okolnom stanovništvu. Naime, već je u lipnju iste godine došlo do spora između franjevac samostana Svete Marije s jedne strane te koprivničkog župnika Jurja, udruženog s kaštelanom braće Ernušta s druge strane, oko posjeda Mogovina, koji je još 1466. godine samostanu ostavio varaždinski kaštelan Ivan Turner.⁶ Kralj je stao na stranu franjevaca, naredivši slavonskim banovima da štite franjevački posjed Mogovinu od spomenutog župnika i kaštelana. Treba istaknuti i da je u vrijeme Ernušta sjedište okolnog vlastelinstva bilo u samoj varoši Koprivnica jer je dotadašnje sjedište, Kamengrad, razoren u borbama Hunjadijevaca i Celjskih 1446. godine.⁷

Iz dostupnih podataka čini se da Ernušti nisu bili suviše brižni vlasnici koprivničkoga vlastelinstva. Češće su boravili u Đurđevcu ili Čakovcu, po kojem su i uzeli pridjev Čakovečki (*de Chakthornya*), nego u Koprivnici. Taj im je posjed često služio za izbavljanje iz dugova te su ga

² *Hrvatski biografski leksikon* 4, (dalje: HBL), ur. Trpimir Macan, Zagreb, 1998, 79-81. Borislav GRGIN, »Odnos središnje vlasti i grada Koprivnice za vladavine ugarsko-hrvatskoga kralja Matijaša Korvina (1458. - 1490.)«, *Podravina*, vol. 2, br. 3, Koprivnica, 2003, 128-129.

³ Jakov STIPIŠIĆ - Miljen ŠAMŠALOVIĆ, »Isprave u Arhivu Jugoslavenske akademije«, *Zbornik historijskog instituta JAZU* 3, Zagreb, 1960, 620, dok. br. 2841.

⁴ J. STIPIŠIĆ - M. ŠAMŠALOVIĆ 1960, 621, dok. br. 2847.

⁵ J. STIPIŠIĆ - M. ŠAMŠALOVIĆ 1960, 620, dok. br. 2842; 622, dok. br. 2869; 635, dok. 3044.

⁶ J. STIPIŠIĆ - M. ŠAMŠALOVIĆ 1960, 622, dok. br. 2873. Nada KLAIĆ, *Koprivnica u srednjem vijeku*, Koprivnica, 1987, 127.

⁷ Ranko PAVLEŠ, *Koprivničko i đurđevačko vlastelinstvo: topografija, organizacija i struktura*, Koprivnica, 2001, 24.

često zalagali, posebno u prvoj četvrtini 16. stoljeća.⁸ Tako nalazimo da je Ivan Hampo 25. srpnja 1503. godine u Prodaviću obnovio ugovor s pečujskim kanonikom Andrijom i njegovim nećakom Mihajlom iz Đurđevca o zakupu od 1000 florena. Uz to mu je u zakup dao i kućicu s ribnjacima na Dravi.⁹

Već dvije godine kasnije u Koprivnici nalazimo novog zakupca, Baltazara Batthyjana, koji ugovorom sklopljenim u Đurđevcu 15. rujna 1505. od Ivana Ernušta na godinu dana u zakup uzima kaštele Đurđevac, Prodavić i Koprivnicu. Batthyjan se obvezao u kaštelu Koprivnica držati dva kaštelana, svakoga s tri konjanika, šest pješaka zajedno s ključarom, četiri stražara, dvije sluge, pekara, dva pastira, kuhara i jednu gospodaricu. Kao što ističe Nada Klaić, vjerojatno je Batthyjan kako bi uvjerio Ernušta koliko mu je novca potrebno, pomalo i pretjerao u nabranjanju potrebnih ljudi, a vjerojatno te obveze zbog teških vremena niti nije u potpunosti izvršio.¹⁰ Međutim, ako i te preuveličane koprivničke brojke usporedimo s đurđevačkim iz istog ugovora, može se zaključiti da je Đurđevac, kao sjedište većeg vlastelinstva, u to vrijeme bio mnogo važniji od Koprivnice.

Sljedećeg zakupca nalazimo u ispravi od 11. prosinca 1514. godine, a riječ je o Nikoli »*de Kerezthur*« koji u zakupu drži varoš i imanje. U njoj slavonski podban i križevački župan Baltazar Alapić s plemićkim sucima križevačke županije potvrđuje da je na molbu priora Emerika iz Streze poslao plemićkog suca Petra Lacovića iz Botinca kako bi poveo istragu protiv spomenutog Nikole. Istražni je sudac utvrdio kako je Nikola poslao kmetove iz Petrijanca, Hermanovca, Presečna i Bankovca na vinogradski brijeg Bankovac gdje su ti kmetovi provalili u podrum kmeta Tome Pavlinića. Tu su čitav sadržaj buradi od 25 kabala pretočili u jedno bure, koje su onda zajedno s drugim stvarima iz kmetove kuće odvezli u Koprivnicu. Iz tog se dokumenta može steći opći dojam o nebrizi i nasilničkom ponašanju zakupaca prema stanovništvu koprivničkog vlastelinstva. Međutim, treba istaknuti da se takvo ponašanje ne razlikuje mnogo od uobičajenog ponašanja vlastelina prema stanovništvu, za što tijekom srednjeg i ranog novog vijeka ima mnogo podataka u sačuvanim izvorima.¹¹

Najbolji primjer do koje je mjere Ivan Hampo išao u davanju Koprivnice u zakup ugovori su s vlastitom suprugom, Barbarom Orszag de Guth, bogatom udovicom Jurja Dragfija. Prvi ugovor o zakupu sklopljen je 16. listopada 1518. godine te je prema njemu Ernušt supruzi za 4000 florena koje mu je dala morao založiti kaštel i varoš Koprivnicu.¹² Do sklapanja drugog ugovora dolazi tik prije Mohačke bitke, 10. kolovoza 1526. godine u Koprivnici, kada mu Barbara daje dodatnih 4000 florena, a Ivan joj do kraja njezina života ostavlja kaštel i varoš Koprivnicu te utvrdu Štrigovu u Međimurju, s time da ako netko od njegovih nasljednika želi ta imanja preuzeti od nje, mora joj dati tih 4000 florena.¹³

Iako bi se moglo pretpostaviti da se zakupnici nisu previše brinuli o imanjima, želeći, što je i razumljivo, postići maksimalnu dobit uz minimum ulaganja, to se u tolikoj mjeri ne može primi-

⁸ Međutim, isto tako su pokušali na svojim posjedima nešto zaraditi i vlastitom inicijativom. Tako je, primjerice, Ivan Ernušt 1493. godine u zakup za 300 forinti od zagrebačkog biskupa Osvalda Tuza uzeo desetinu koja je biskupu pripadala na području Koprivnice i Đurđevca. Vidi: Josip ADAMČEK, *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV do kraja XVII stoljeća*, Zagreb, 1980, 87.

⁹ Jakov STIPIŠIĆ - Miljen ŠAMŠALOVIĆ, »Isprave u Arhivu Jugoslavenske akademije«, *Zbornik historijskog instituta JAZU* 4, Zagreb, 1961, 508, dok. br. 3664.

¹⁰ J. STIPIŠIĆ - M. ŠAMŠALOVIĆ 1961, 518, dok. br. 3784. N. KLAJČ, *Koprivnica u srednjem vijeku*, 132.

¹¹ R. PAVLEŠ, *Koprivničko i đurđevačko vlastelinstvo*, 26-27. Kamilo DOČKAL, »Kamengrad u svjetlu Streze«, *Zbornik Muzeja grada Koprivnice* sv 1 (8), Koprivnica 1953, str. 126.

¹² Jakov STIPIŠIĆ - Miljen ŠAMŠALOVIĆ, »Isprave u Arhivu Jugoslavenske akademije«, *Zbornik historijskog instituta JAZU* 5, Zagreb, 1963, 545, dok. br. 4334.

¹³ J. STIPIŠIĆ - M. ŠAMŠALOVIĆ 1963, 577, dok. br. 4714. N. KLAJČ, *Koprivnica u srednjem vijeku*, 133.

jetiti iz poreznih popisa koji su nam dostupni s početka XVI. stoljeća. Iz tih poreznih popisa donajemo da je 1507. godine u Koprivnici bilo 67, 1513. godine 68, 1517. godine 65, a 1520. 64 porezna dima. Slična je situacija i na cjelokupnom koprivničkom vlastelinstvu gdje se svih tih godina broj poreznih dimova kretao oko 270. Dakle, broj poreznih dimova ne raste, no ni ne opada, što bi se moglo očekivati zbog sve veće osmanske opasnosti i pretpostavljenog nemara zakupaca, o kojima upravo iz vremena ovih popisa imamo najviše spomena. Te nas brojke upućuju na zaključak da su demografske, pa stoga i s njima povezane gospodarske prilike tih godina bile donekle stabilne. Neki poseban gospodarski uzlet tijekom prve četvrtine XVI. stoljeća iluzorno je očekivati, ako poznamo ukupnu situaciju u Ugarsko-hrvatskom kraljevstvu za vladavine slabih Jagelovića. Stoga bi se čak i već spomenuta stabilnost u neku ruku mogla smatrati uspjehom. Drastično smanjenje broja stanovništva nastupa tek u razdoblju nakon Mohačke bitke, što se i očituje u popisu iz 1554. godine kada je zabilježeno samo 32 dima, što je pad od 50%. Tu situaciju zornije prikazuju pokušaji procjene broja stanovnika, prema kojima je u Koprivnici oko 1520. godine živjelo oko 1200 stanovnika, dok ih je oko 1550. godine ostalo samo petstotinjak.¹⁴

Što se same varoši Koprivnice u to vrijeme tiče, nije ostalo mnogo podataka. U prvo vrijeme vlasti Ernušta čini se da je gospodarstvo nastavilo svoj prirodni razvoj. Dokaz za to su ostaci pečatnjaka gradskog kožarskog ceha (na kojem su očuvana slova SIG C OPID CIVIT CAPRON) koji potječu iz razdoblja oko 1480. godine, što pripada među najstarije podatke u povijesti podravskog obrta uopće.¹⁵ No čini se da kasnije nije došlo do nekog posebnog gospodarskog uzleta, što bi se naizgled moglo očekivati jer su je posjedovali uspješni trgovci i novčari. Tu bi također trebalo istaknuti da su cijelo to vrijeme Ernušti bili posjednici i čakovečkog i đurđevačkog vlastelinstva te se tako jedini put u povijesti velik dio sjeverozapadne Hrvatske nalazio objedinjen u rukama istog gospodara, a Koprivnica je tu bila jedino veće gradsko naselje. Tu činjenicu ti isti gospodari, a ni sami stanovnici Koprivnice, čini se nisu znali dobro iskoristiti. Međutim, što se same Koprivnice tiče, do neke posebne suradnje varošana i Ernušta vjerojatno niti nije moglo doći zbog poznatog animoziteta feudalne gospode i varošana jednoga grada, za što možemo naći mnogo primjera u srednjovjekovnoj Slavoniji. Tome odnosu nisu pomogli niti već poslovično zloglasni kaštelani pojedinih kaštela. Tako je zabilježeno da je 1503. godine koprivnički kaštelan Petar Fintić optužen da je zajedno sa svojim slugama nekom Tomi oteo 60 zaklanih prasaca iz šume Dragovščine. Herceg Ivaniš Korvin presudio je da se kaštelan, koji je poricao optužbu, u župnoj crkvi u Križevcima mora zakleti da je nevin.¹⁶ Možemo s popriličnom sigurnošću pretpostaviti da je takvih slučajeva u šezdesetak godina vlasti Ernušta nad Koprivnicom bilo dosta, što zasigurno nije pozitivno utjecalo na odnose varošana i velikaša, ali i gospodarstvo općenito.

Iako je očito, i donekle normalno, da su Ernušti željeli i pokušavali sve da izvuku dobit sa svojih imanja, postoji i podatak da je Ivan Hampo potpomogao već spomenutom kanoniku Andriji u osnivanju kapele Blažene Djevice Marije u šumi Močile. Naime, on toj kapeli prepušta svoje selo *Kaznethyn*, sa svim daćama, prihodima, redovnim i izvanrednim davanjima i porezima te pravom na iskorištavanje šuma, livada, polja, pašnjaka, voda, rijeka i ostalih izvora prihoda.¹⁷

¹⁴ Josip ADAMČEK - Ivan KAMPUŠ, *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću*, Zagreb, 1976., 27, 60, 95, 128, 161. Hrvoje PETRIĆ, »Prilog poznavanju mobilnosti stanovništva Koprivnice do početka 17. stoljeća«, *Podravina*, vol. 2, br. 3, Koprivnica, 2003, 165.

¹⁵ Dragutin FELETAR, *Podravina - općine Đurđevac, Ludbreg i Koprivnica u prošlosti i sadašnjosti*, Koprivnica, 1988, 47.

¹⁶ J. STIPIŠIĆ - J. ŠAMŠALOVIĆ 1961, 507, dok. br. 3650. N. KLAIĆ, *Koprivnica u srednjem vijeku*, 133.

¹⁷ *Vjesnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog arkiva*, ur. Ivan Bojničić Kninski, VIII., Zagreb, 1906, 5-6.

Međutim, zrno sumnje u ovo davanje daje nam podatak da je u to vrijeme Ivan bio optužen da je svećenika Antuna, predstojnika virovitičkog hospita, prema jednom izvoru, ubo u ruku, a prema drugom, samo zatvorio.¹⁸ Vjerojatno je tim činom samo htio oprati svoje grijeh, a ne dobrovoljno potpomognuti osnivanje te kapele.

U popisu župa zagrebačke biskupije iz 1501. godine spominje se u Koprivnici rektor hospita, Nikola, što dokazuje da se brinulo o hodočasnici, bolesnima i napuštenima. Međutim, crkva Sv. Ane, uz koju je u XIV. stoljeću hospital i osnovan, više se ne spominje te vjerojatno više nije ni postojala. Iz tog razdoblja ostala su zapisana imena dvojice koprivničkih župnika, Grgura iz 1501. te Baltazara iz 1505. godine. Također se 1501. godine spominje rektor kapele Svetog Emerika u Starigradu, kojem je pomagao njegov kapelan Marko. Plemić Ivan od Grede 1504. godine darovao je oltaru sv. Jakova u koprivničkoj župnoj crkvi Sv. Nikole svoj posjed u Gredi. Ukupno se u koprivničkoj župi 1501. spominje 11 svećenika. Vjerski život je, dakle, tekao nesmetano. To dokazuju i zapisani Koprivničanci - hodočasnici. Najbliže hodočasničko mjesto bila je Komarnica, a drugo je središte bio Ludbreg. Ostali su zapisani i Koprivničanci koji su 1493. godine boravili na hodočašću u Rimu. Tako su u tamošnjoj bratovštini Sv. Duha zabilježeni Andrija iz Koprivnice, kanonik pečujski i župnik u Đurđevcu te Dimitrije i Blaž, laici iz Koprivnice.¹⁹

Što se stambene arhitekture Koprivnice tog doba tiče, spominje se drven, ali prostran dvor koji su Ernušti držali u varoši. Taj se vlasteoski dvor pažljivo oprema jer u to vrijeme postaje središte velikih okolnih imanja. U tom je dvorcu 1526. godine održano i zasjedanje sabora. Za pretpostaviti je, jer je najuglednija stambena zgrada u gradu bila od drva, da su i ostale kuće također bile građene od istog materijala.²⁰ Sačuvan je i opis carske komisije koja je 1549. godine bila upućena u Koprivnicu, Virje i Đurđevac koji spominje da je varoš građena od drva, u iznimno lošem stanju. Čak je i crkvi, kojoj je bilo namijenjeno da se u njoj drže živežne namirnice, trebalo napraviti krov koji je dijelom bio otkriven.²¹ Ovaj opis otkriva nebrigu i propadanje koje je trajalo od početaka osmanskih provala dvadesetak godina ranije.

Razdoblje vladavine Ernušta vrijeme je i kada se Koprivnica prvi put bilježi na zemljopisnim kartama. Tako karta Firentinca Francesca Rosellija, nastala oko 1480. godine, spominje toponim *Caphonicz*, koji označava Koprivnicu. Zanimljivo je da je Roselli očigledno koprivničko vlastelinstvo smatrao najznačajnijim posjedom u Podravini jer je označio samo njega, dok se đurđevačko, rasijsko ili ludbreško vlastelinstvo uopće ni ne spominju. Druga karta, djelo ugarskog kartografa Lazarusa iz 1528. godine, uz tridesetak ostalih naselja spominje i Koprivnicu pod nazivom *Capronitza*.²²

Već spomenuta stagnacija, a s vremenom i nazadovanje varošana Koprivnice, vidljivi su u njihovu obrazovanju. Tijekom XIV. i XV. stoljeća zabilježeno je mnogo Koprivničanaca studenata stranih sveučilišta, a taj broj početkom vladavine Ernušta nije pao. Dapače, od poznatih studenata iz Koprivnice tijekom XV. stoljeća čak ih je četvrtina zabilježena u vrijeme vladavine Ernušta. Međutim, do iznenadnog pada ili, uvjetno rečeno, prestanka odlaska Koprivničanaca na

¹⁸ J. STIPIŠIĆ - M. ŠAMŠALOVIĆ 1961., 509, dok. br. 3670; 514, dok. br. 3733.

¹⁹ Leander BROZOVIĆ, *Grada za povijest Koprivnice*, Koprivnica, 1978, 108, 152, 181. Rudolf HORVAT, »Koprivničke crkve i kapele«, *Hrvatska prošlost* 4, Zagreb, 1943., 95. H. PETRIĆ, »Prilog poznavanju mobilnosti...«, 155.

²⁰ Marija PLANIĆ-LONČARIĆ, »Izgradnja grada do sredine 19. stoljeća«, *Koprivnica - grad i spomenici*, Zagreb, 1986, 37. Anđela HORVAT, »Osvrt na urbanizam Koprivnice«, *Bulletin odjela VII. za likovne umjetnosti JAZU*, vol. VIII, br. 2-2, Zagreb, 1960, 92-93.

²¹ Milan KRUHEK, »Povijest izgradnje koprivničke tvrđave«, *Koprivnica - grad i spomenici*, Zagreb, 1986, 199-200.

²² Mirela SLUKAN ALTIĆ, *Povijesni atlas gradova, svezak III - Koprivnica*, Zagreb - Koprivnica, 2005, 44-46.

studije dolazi u prvoj polovici XVI. stoljeća, kada vijesti o školovanim ljudima potpuno nestaju. Točnije, između 1494. i 1550. godine nije zabilježen *nijedan* student iz Koprivnice.²³

Veliku promjenu u život Koprivnice donosi osmanska najezda. Nakon bitke na Mohačkom polju Koprivnica je mjesto sastanka sabora slavonskih staleža koji se tu, kao što je već spomenuto, održao u Ernuštovu dvorcu u varoši, 23. rujna 1526. godine. S tog su sabora upućeni poslanici kraljici Mariji u Požun, a na čelu tog poslanstva trebali su biti zagrebački biskup Šimun Erdödy i knez Krsto Frankopan, kojeg su staleži na tom saboru proglasili za upravitelja i branitelja Kraljevstva. Taj je sabor odredio samo najpotrebnije za obranu zemlje, no nije doticao pitanje tko će postati kralj iako su, kako se poslije iz Ljubljane javljalo u Veneciju, neki plemići već tada predlagali nadvojvodu Ferdinanda Habsburškog za kralja.²⁴

U građanskom ratu između Ferdinanda i Ivana Zapolje koji je uslijedio Koprivnica nije ostala pošteđena. Ernušti su bili pristaše Ferdinanda Habsburškog pa je tako početkom svibnja 1530. godine zagrebački biskup Šimun Erdödy, pristaša Ivana Zapolje, sa sabranom vojskom »na turski način«²⁵ poharao Ernuštova imanja te je velik dio njih spalio. Čini se da je međusobno paljenje posjeda bilo dio taktike oslabljivanja protivnika, ali i susjeda jer je već 1533. godine Ludovik Pekry, vlasnik susjednog rasijskog vlastelinstva, ali i pristaša Ferdinanda, kao i Ernušti, spalio koprivničko imanje. Naravno da su ti događaji imali za posljedicu smanjenje gospodarske i demografske moći koprivničkoga kraja. Zabilježeno je da su nakon tog Pekryjeva spaljivanja dobra »gospodina Hampa«, dakle Ivana Ernušta, davala samo 90 forinti poreza.²⁵

U to vrijeme Koprivnica prvi put dolazi u doticaj s Osmanlijama, kada je 1532. godine, nakon neuspjele opsade Kisega, pokraj nje s vojskom prošao sam sultan Sulejman. Ostalo je zapisano da sultan nije napao koprivničku tvrđu jer sa sobom nije imao topove za opsjedanje.²⁶ Iz toga bi se dalo zaključiti da je u to vrijeme Koprivnica bila opasana visokim i jakim bedemima. To se vjerojatno dogodilo nakon 1526. godine kada su koprivnički zemljani bedemi s palisadama i gradski opkopi prošireni. Međutim, u spomenutom izvještaju carske komisije iz 1549. godine, dakle samo sedamnaest godina kasnije, stoji da je utvrda dotrajala i u vrlo lošem stanju.²⁷ Tako ipak ostaje nejasno stanje bedema tijekom Sulejmanova prolaska, tim više što se spominje da je između 1542. i 1546. godine utvrde dao popravljati i Petar Keglević.²⁸

Tih godina Koprivnica dobiva i sve važnije mjesto u protuosmanskim akcijama. Tu se početkom rujna 1537. godine sabralo 16.000 pješaka i 8000 konjanika iz Hrvatske, Štajerske, Kranjske, Koruške, Tirola, Austrije i zapadne Ugarske. Umjesto kralja Ferdinanda, u Koprivnicu je stigao njegov general Ivan Katzianer. Pod njegovim je vodstvom vojska krenula protiv Osmanlija. Ta je akcija završila porazom kršćanske vojske kod Gorjana 9. listopada 1537. godine. Već iduće godine, točnije 20. lipnja 1538. godine, Osmanlije iz Bosne i Srijema došli su noću do Koprivnice. Otuda je jedan dio vojske krenuo prema Križevcima, a drugi je dio pošao prema Dravi, gdje su pohvatali mnogo ljudi i stoke. Također je zabilježena namjera Osmanlija da 1539. godine s vojskom od 5000 konjanika navale na Koprivnicu i Varaždin.²⁹

²³ Hrvoje PETRIĆ, »Studenti na zapadnim sveučilištima kao pokazatelj mobilnosti stanovništva zapadnog dijela srednjovjekovne Slavonije (Na primjeru koprivničke Podravine do kraja 16. stoljeća)«, *Podravina*, vol. 2, br. 4, Koprivnica, 2003, 184, 195. L. BROZOVIĆ, *Grada za povijest Koprivnice*, 108-110.

²⁴ V. KLAJČ, *Povijest Hrvata*, 74-75. A. HORVAT, »Osvrt na urbanizam Koprivnice«, 92-93.

²⁵ V. KLAJČ, *Povijest Hrvata*, 120. J. ADAMČEK - I. KAMPUŠ, *Popisi i obračuni poreza*, 134.

²⁶ Rudolf HORVAT, *Poviest slob. i kralj. grada Koprivnice*, Zagreb, 1943, 5.

²⁷ *Vjesnik Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog arkiva*, ur. Ivan Bojničić Kninski, XIII., Zagreb, 1913, 11-15.

²⁸ A. HORVAT, »Osvrt na urbanizam Koprivnice«, 93. IVY LENTIC-KUGLI, »Kronologija i grada za povijest sakralnih objekata u Koprivnici«, *Koprivnica - grad i spomenici*, Zagreb, 1986, 217. Dragutin FELETAR - Zvonimir TUREK, »Urbanistički razvoj Koprivnice«, *Podravski zbornik*, Koprivnica 1979, 139.

²⁹ L. BROZOVIĆ, *Grada za povijest Koprivnice*, 182-183.

Posljednji potomak obitelji Ernušt, Gašpar, umro je između 8. svibnja 1539. i 18. listopada 1540. godine, ostavivši iza sebe mladu udovicu Anu, kćer bana Petra Keglevića. Nakon što je Gašpar umro bez nasljednika, njegova su imanja trebala pripasti kraljevskoj komori. Međutim, Petar Keglević se tome usprotivio, tvrdeći da ga je Gašpar imenovao skrbnikom svoje udovice i njihova nerođenog djeteta. Nakon što je utvrđeno da Ana nije trudna, Petar je obećao da će vratiti posjede. Kako to ipak nije učinio, uslijedilo je višegodišnje natezanje i borba za Ernuštovu ostavštinu između krune i Keglevića. Za Koprivnicu je taj sukob za posljedicu imao vraćanje pod izravnu kraljevsku vlast, a kralj Ferdinand I. joj potvrdu starih povlastica izdaje 23. lipnja 1547. godine.³⁰

Što se tiče nekog trajnijeg utjecaja obitelji Ernušt na povijest Koprivnice, iznio bih jednu ideju koja bi zahtijevala daljnje istraživanje, a odnosi se na oblikovanje grba grada Koprivnice koji se prvi put pojavljuje upravo u vrijeme nakon prestanka vlasti Ernušta, točnije, na pečatu varoškog suca Nikole Čmahora na dokumentu izdanom 4. svibnja 1545. godine. Brozović smatra da je, nakon odlaska Keglevića iz Koprivnice i bezvlašća na kamengradskom dijelu Koprivnice, gradski sudac svoju jurisdikciju proširio i na taj, vlastelinski, dio Koprivnice, što se, prema njegovu mišljenju, očituje uvrštenjem u gradski grb visoke zidine koja bi trebala predstavljati Kamengrad, dok bi niski zid trebao biti aluzija na gradske zidine koje se spominju još u ispravama hercega Stjepana i kralja Ludovika I.³¹ Međutim, možda je koprivnički grb nastao ne samo uvrštavanjem kule - Kamengrada, nego svojevrsnim stapanjem grba donedavnih vlastelina Ernušta i anžuvinskih (francuskih) ljljana kralja koji je gradu dva stoljeća ranije dodijelio status slobodnoga kraljevskog grada, a taj je status u to vrijeme, točnije 1547. godine, ponovno potvrdio kralj Ferdinand I. Habsburški. Od grba obitelji Ernušt,³² koji je kasnije ušao u grb Zrinskih,³³ a danas je grb grada Čakovca, razlikuje se u tome što, uz prikaz zida i kule, umjesto dviju Ernuštovih zvijezda ili, kao u nekim inačicama, zvijezde i polumjeseca, ima ljljane, očitu aluziju na dodjeljivanje statusa slobodnoga kraljevskog grada od kralja Ludovika I. Anžuvinca.

Naposljetku, iz prethodno izloženog može se zaključiti da je razdoblje vlasti Ernušta nad Koprivnicom obilježeno većim dijelom stagnacijom razvoja te na kraju i nazadovanjem. Jedan od uzroka tome je i poprilično nemaran odnos samih Ernušta prema svom posjedu koji im je, kao što se može vidjeti, često poslužio za brz izvor prihoda pomoću zakupa. Oni su više bili okrenuti svojim posjedima u Međimurju i Đurđevcu te bogatim posjedima u središnjoj Slovačkoj. Također je očigledno da je osjećaj za posao koji je bio prisutan kod osnivača obitelji, Ivana, polako slabio u obitelji, što je Koprivnica i osjetila.³⁴ Naime, usprkos dobrom geografskom položaju na trgovačkim putovima i bogatim resursima okolice, nije zabilježen neki napredak. Međutim, mo-

³⁰ HBL, 80. N. KLAIĆ, *Koprivnica u srednjem vijeku*, 137.

³¹ L. BROZOVIĆ, *Grada za povijest Koprivnice*, 35.

³² Najljepši prikaz Ernuštova grba nalazi se na ploči od crvenog mramora nastaloj 1488. godine i prvotno postavljenoj u đurđevačkom kaštelu, a koja je danas pohranjena u Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu. Grb se sastoji od gradskog zida s visokom kulom. Pokraj kule se s obje strane nalazi po jedna šesterokraka zvijezda. Taj je grb pripadao pečujskom biskupu Sigismundu Ernuštu, koji je inačicu toga grba upotrijebio i na pečatu iz 1498. godine, s tom razlikom da se na desnoj strani umjesto zvijezde nalazi polumjesec. Jednak je i grb njegova brata Ivana iz 1505. godine, samo što je u njegovu slučaju polumjesec lijevo, a zvijezda desno, dok se na jednom pečatu iz 1518. godine pojavljuje inačica grba koja prikazuje kulu sa zidom i orla. Postoji još jedan, posve drugačiji grb koji su Ernušti koristili, a objavili su ga mađarski povjesničari. Taj se grb sastoji od uspravljenog lava s dva repa koji drži buzdovan i štiti. Vidi: Ivan BOJNIČIĆ, »Grb bana Sigmunda Ernusta Čakovačkoga«, *Viestnik hrvatskoga arheološkoga društva* 13, 1891, 65-66. HBL, 80, 82.

³³ Ivan BOJNIČIĆ, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*. Nürnberg, 1899, 211.

³⁴ Nadimak Hampo koji je nosio ban Ivan potječe od njemačkog Hansel, što označava nesposobnog ili nepouzdanog čovjeka. Obiteljski osjećaj za posao kod njega je jedino primjetan pri sklapanju brakova. Naime, dvije, od tri njegove supruge bile su bogate udovice. Vidi, HBL, 81. N. KLAIĆ, *Koprivnica u srednjem vijeku*, 132.

ramo uzeti u obzir i opće stanje kraljevstva, sa slabom upravom pod Jagelovićima, građanskim ratom Ferdinanda I. Habsburškog i Ivana Zapolje te sve jaču osmansku opasnost. Koprivnica jednostavno spojem ovih objektivnih i subjektivnih okolnosti vjerojatno ni nije mogla bolje proći.

SUMMARY

In 1477 King Matthias Corvinus gave Ivan Ernušt the estate of Koprivnica, which remained in the possession of his family until its extinction in 1540. Croatian historiography has not yet produced a review of this period. In this text, the author aims to give a concise overview of Koprivnica's history during that time, and analyzes the changes that occurred in the period, as well as the relation of the Ernušt family to their possession.